

Tot comença a Casp

Hi ha qui sosté que alguns dels mals que patim els catalans tenen els seus orígens fa, ni més ni menys -i exactament!—, sis-cents anys. El rei Pere III el Cerimoniós, tan recordat a Manresa perquè va impulsar i afavorir la construcció de la Sèquia, va tenir dos fills i tots dos van tenir oportunitat de portar la corona. L'un, Joan I, conegut com el Caçador, va començar el seu regnat després de la mort del pare, el 1387, però va morir en circumstàncies poc clares, sense descendència masculina, el 1396, i va ser succeït pel seu germà Martí I, l'Humà. El cas, però, és que Martí l'Humà també va deixar el món l'any 1410 sense haver fet testament i sense aclarir qui havia de succeir-lo -Martí el Jove, el seu únic fill, havia perdut la vida a Sardenya, poc abans—;, per això la seva indecisió va desfermar un llarg període de discòrdies entre els súbdits.

El comte Jaume d'Urgell era el candidat més clar a la successió, perquè era l'únic descendent legítim per via masculina del casal de Barcelona i perquè ja exercia de lloctinent i governador general, càrrecs que tradicionalment ostentava l'hereu de la Corona. Poc s'imaginava en un primer moment, al costat dels seus partidaris, que els esdeveniments acabarien prenent un caire tan advers als seus propòsits i per això va decidir esperar pacíficament que els parlaments el reconeguessin. No va comptar amb la campanya de desprestigi que li estaven preparant. L'infant castellà Ferran d'Antequera (un altre candidat) s'havia anat perfilant cada cop més com un rival a tenir present i els seus adeptes, en un principi en aparença inexistents, van començar a aflorar. Al darrere de la trama antiurgellista hi havia el papa Luna, l'octogenari Benet XIII, que, desesperat, movia els fils des de Peníscola perquè la situació l'afavorís personalment en la resolució del Cisma de l'Església. Es resistia a renunciar al papat. S'havia mantingut ferm quan, el 1395, França, Castella i Anglaterra havien proposat la dimissió dels dos papes, el de Roma i el d'Avinyó, per posar fi a la divisió. Durant un temps, tan sols va rebre el suport polític de Martí l'Humà. Des de Peníscola, va destinar esforços a conservar l'adhesió d'Aragó i Castella, que mantingué gràcies a l'hàbil mediació en el procés successori de Martí I, que acabaria amb l'entronització final de l'infant i regent castellà Ferran de Trastàmara, l'heroi d'Antequera.

Així, el Compromís de Casp (1412), del qual enguany se'n commemora el sisè centenari, malgrat haver estat presentat com un judici equànim sobre quin dels candidats mereixia per justícia la Corona, fou, al capdavant, un simple tràmit per acabar proclamant rei l'infant castellà. La majoria dels nou compromissaris eren homes vinculats al papa Luna.

La reacció del comte d'Urgell va arribar tard. Es va queixar de frauds, maquinacions i arbitrietats en contra d'ell, però tothom se li va girar d'esquena. La seva rebel·lió va acabar amb la desfeta del Castell Formós, a Balaguer, i l'empresonament del comte fins a la fi dels seus dies.

El Compromís de Casp, que va ser més una conseqüència que no pas una causa de res, va acabar amb la dinastia pròpia en un moment de decadència social, econòmica i política dels catalans. El nét de Ferran d'Antequera, Ferran II, estava destinat a unir el seu regne definitivament amb el de Castella en casar-se amb la infanta Isabel i integrar aquella unió desequilibrada coneguda com els Reis Catòlics. Encara hi som...